

П'ятидесятницька місійна еклезіологія: гене́за та розвиток у ХХ ст.

Михайло МОКІЄНКО, БК «Світло Євангелія», Днепропетровськ, Україна

«Богословские размышления»: Спецвыпуск ОБС, 2014, с. 69-80

© М. Мокієнко, 2014

Найдинамічнішим сегментом протестантського Нанклаву ХХ ст. вважають п'ятидесятницький рух. Його межі та строкатість значно відкорегували глобальний релігійний атлас. За деякими підрахунками кількість послідовників різноманітних п'ятидесятницьких спільнот на межі тисячоліть сягнула від 400 до 600 млн. послідовників.^[1] Незважаючи на сумніви, які можуть виникнути стосовно прогнозів Д. Баррета та інших^[2] важко заперечувати те, що успіх п'ятидесятницької/ харизматичної місіонерської діяльності був вражаючим.

Водночас, на думку Ю. Мольгмана, п'ятидесятники мають зупинити проголошення того, яким великим було зростання руху Духа в минулому й почати реагувати на ті виклики, що постали перед християнською місіологією в останні декілька десятиріч.^[3] Навіть за коротку історію руху, світ кардинально змінився, не кажучи вже про місію. Контекст, в якому п'ятидесятники починали свою місіонерську діяльність у першій половині ХХ століття, був замінений й продовжує замінюватись новими складним обставинами.

Однією з них, є стрімке зменшення західної частини світового християнства, зокрема драматичними виглядають статистичні дані, які стосуються п'ятидесятницько-харизматичного руху. Так, найбільша п'я-

Михаил МОКІЄНКО, кандидат исторических наук, соискатель докторской степени Института философии им. Г. Сковороды НАН Украины, академический декан Библийского колледжа «Свет Евангелия» (Днепропетровск).

Mikhail MOKIENKO is a doctoral candidate in historical studies and a researcher at the Grygorii Skovoroda Institute of Philosophy National Academy of Sciences of Ukraine. He is Academic Dean at Light of the Gospel Bible College in Dnepropetrovsk.

^[1] Barrett, David B. and Johnson, Todd M. "Annual Statistical Table on Global Mission: 1999," *International Bulletin of Missionary Research* 23:1 (1999). – pp. 24-25.

^[2] Wagner, Peter. "Church Growth" in Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements edited by S. M. Burgess and G. B. McGee (Grand Rapids: Zondervan, 1988) . – pp. 180-95.

^[3] Moltmann, Jürgen. *The Spirit of Life: A Universal Affirmation* (Minneapolis: Fortress Press, 1992) . – p. 183.

тидесятницька деномінація Асамблеї Бога налічує лише 8% членства в Північній Америці й близько 80% в країнах Третього світу.^[4] Втім, питання не просто в статистиці, що засвідчує фундаментальні зміни на релігійному атласі світу. Форми християнства на «місіонерських полях» значно відрізняються від західних стереотипів й включають в себе бажання мати більш контекстуальну й культурно значиму модель з національним відтінком.

Відтак, провідні теологи на межі століть вказують на кризовий стан християнської місії та Церкви, що знаходиться на шляху до народження нової місіонерської епохи.^[5] Ознаки цієї кризи відчутно помітні також для вітчизняної пізньопротестантської палітри течій включаючи й п'ятидесятників. Зважаючи на наявну перехідну фазу в царинах місії та церкви, в межах даної роботи планується дослідити відмінні риси п'ятидесятницької теології місії, вектор її розвитку в умовах відкриття християнськими традиціями місіонерської направленості еклезіології протягом ХХ ст. та сучасні спроби методологізації п'ятидесятництва в аспекті місії церкви.

Поєднання місії та еклезіології в рамках даного дослідження виглядає логічним кроком. Це пов'язано не лише з популярними нині спробами налагодити діалог між систематичним богослов'ям та місіонерськими дисциплінами, а перш за все, з природою п'ятидесятницького руху. На думку представника Бірмінгемської школи вивчення п'ятидесятництва Е. Лорда, якщо в фокусі дослідження знаходиться еклезіологія її не можна розглядати з п'ятидесятницької перспективи без обговорення впливу місії. Дослідник резюмує: «Не повинно бути можливим відділити еклезіологію та місію, – вся еклезіологія має бути натхнена місією, а будь-яка місія має бути церковною».^[6] Хоча останній елемент викликає дискусії, розгляд п'ятидесятництва на стику місіології та еклезіології є надзвичайно актуальним.

Академічне вивчення п'ятидесятництва навіть для Заходу є доволі новим явищем для богослов'я, адже перше покоління досвідчених теологів, у протилежність історикам та біблеїстам, з'явилося на початку 90-х рр ХХ ст. П'ятидесятники, як правило, були настільки зайняті своєю практичною місіонерською діяльністю та евангелізацією, що вони не турбували себе написанням місіонерських трактатів, а тим більше, академічних богословських досліджень. За словами В. Керкінена, «вони були більше «діячами», ніж «мислителями». Замість богословських трактатів, вони виготовляли брошури. Замість того, щоб розмірковувати про доктрину Святого Духа, вони покладаються на Його надприродну динаміку».^[7]

^[4] Anderson, Allan. Toward a Pentecostal Missiology for the Majority World, *Asian Journal of Pentecostal Studies* 8:1 (2005). – pp. 29-47, (30).

^[5] Бош Д. Преобразование миссионерства. Сдвиги парадигмы в богословии миссионерской деятельности. Пер. с англ. – СПб.: Библия для всех, 1997. – С. 11.

^[6] Lord, Andrew M. Network Church: A Pentecostal Ecclesiology Shaped by Mission,

A thesis submitted to the University of Birmingham for the degree of Doctor of Philosophy, School of Philosophy, Theology and Religion College of Arts and Law. The University of Birmingham May 2010. – p. 13.

^[7] Kärkkäinen, Veli-Matti. “‘Truth on Fire’: Pentecostal Theology of Mission and the Challenges of a New Millennium,” *Asian Journal of Pentecostal Studies* 3:1 (2000). – pp. 33-60, (37).

Як зазначає вже згаданий В. Керкінен: «П'ятидесятники дивовижно мало написали про еклезіологію».^[8] Останнє пов'язане зі складністю генези руху. П'ятидесятництво з'являється на межі XIX-XX ст. як об'єднання глобальних течій «волютаристського» християнства – тобто як неформальне об'єднання християн і общин, підхід до церкви яких ґрунтувався на демократичному, децентралізованому русі низових членів, які поділяли неінституціональний, але харизматичний досвід. На думку Ш. Кліфтона, «використовуючи волонтаристську тенденцію стосовно індивідуалістичних концепцій духовності, а також преміленіалістську наполегливість, не дивно, що еклезіологічне розуміння мало тенденцію бути спонтанним й прагматично орієнтованим».^[9]

Вихідні місійно-еклезіологічні постулати руху завдячують діяльності засновників п'ятидесятництва Чарльза Пархама, Уільяма Сеймура та Місії на Азуза в Лос-Анжелесі. Ч. Пархам пропонував своїм послідовникам вбачати прямий зв'язок між відновленням дару говоріння на інших мовах й Другим пришествям Христа. На його думку, дякуючи хрещенню в Дусі всі ті віруючі, які заговорять на мовах, отримають особливе оснащення необхідне для того, щоб виконати Боже Доручення по всесвітній євангелізації напередодні кінця часів.^[10] Необрґнтований ксенолалічний^[11] оптимізм невдовзі було відкинуто, однак емфаза Ч. Пархама на силі Святого Духа як рушія християнського свідoctва продовжує ідентифікувати п'ятидесятництво. Посилаючись на Дії Апостолів 1:8, Ч. Пархам прищепив майбутньому п'ятидесятницькому руху пристрасне місіонерське бачення. Преміленіалізм Пархама забезпечив хрещеним Святим Духом розуміння невідкладності: «Так сильно вони очікували другого пришествия Христа, що було немислимим передбачити додаткові десять років – або навіть інше століття – для євангелізації».^[12]

Уільям Сеймур, учень Ч. Пархама, відомий як керівник Пробудження на Азуза-Стріт, що розпочалося в 1906 р., поступово дистанціювався від т.зв. вчення «місіонерських мов», апелюючи до євангелізаційної практики, яка в рідких випадках підтверджувала ксенолалічне розуміння Пархама. Водночас, У. Сеймур поділяв погляд Ч. Пархама на євангелізацію як частину певного уніфікованого досвіду Святого Духа. Головним результатом діяльності Сеймура стало натхнення та направлення великої кількості місіонерів з Лос-Анжелесу по всьому світу, а ранній місіологічний концепт хрещених Святим Духом зводився до тези Сеймура «йти та прикладати всі старання задля порятунку людей».^[13]

Центральною темою ранньої п'ятидесятницької місіології стала проповідь Євангелія під якою розумівся вихід у світ й заклик до гинучих душ про мож-

^[8] Kärkkäinen, Veli-Matti. *An Introduction to Ecclesiology: Ecumenical, Historical & Global Perspectives* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2002). – p. 73.

^[9] Shane, Cliton. *Pentecostal Churches in Transition: Analysing the Developing Ecclesiology of the Assemblies of God in Australia* (Leiden, Boston: Brill, 2009). – p. 7.

^[10] Робек С. Азуза-стріт: миссия и пробуж-

дение. – Александрия: Ездра, 2011. – С. 298.

^[11] Ксенолалія (xenolalia) – надприродна спроможність говоріння незнайомими людськими мовами. За поглядом Ч. Пархама мала стати засобом прискорення євангелізації напередодні кінця часів.

^[12] Kärkkäinen, Veli-Matti. “Truth on Fire.” – p. 37.

^[13] Там же. – С. 13.

ливість спасіння у Христі силою Святого Духа. Поняття «місія» здебільшого розумілося як іноземна місія від «білих» до «інших народів». Не дивно, що подібно до своїх католицьких та протестантських колег місіонери-п'ятидесятники були в основному патерналістами, часто створюючи стан підлеглості та як відзначає А. Андерсон, в окремих випадках, були справжніми расистами.^[14] Такі підходи крім всього іншого, можна пояснити низькою кваліфікацією та відсутністю досвіду у переважній більшості місіонерів діяльність яких можна назвати своєрідним «творчим хаосом». Аналіз звітів з місіонерських полів, котрі наповнювали інформаційні бюлетені на Заході, засвідчує триумфалізм виражений в кількості навернених, зцілених й хрещених Святим Духом з поодинокими згадками про складнощі з якими довелося зіткнутися чи допущені культурні помилки. Як зауважив місіолог з Південної Африки В. Сейман, більшість п'ятидесятницьких рухів «почали існувати як місіонерські інститути» та їх робота «не була результатом якого-небудь чітко продуманого теологічного рішення й, таким чином, політика та методи формувалися в основному в сурових випробуваннях місіонерської практики».^[15] Тим не менш, дякуючи чуттю особливого покликання, ранні п'ятидесятники не лише поширили власне послання, а продемонстрували те, що не дивлячись на наївність багатьох ранніх місіонерів їх методи евангелізації були гнучкими, прагматичними та вражаючи успішними.

Практика діючої п'ятидесятницької місії включає в себе віру в те, що прихід Духа приніс здібність звершувати ознаки й чудеса в ім'я Ісуса Христа в якості супроводу й підтвердження евангельської звістки. Ранні п'ятидесятницькі періодичні видання рясніли тисячами свідощв про фізичне зцілення, екзорцизм, стверджуючи їх як добру вістку для бідних та хворих. Аналізуючи питання ознак та чудес з історичної перспективи Г. Макті називає їх «радикальною стратегією в місіях», що сформували нову парадигму місійних заходів в християнських колах.^[16] Згідно Г. Маклунга, божественне зцілення стало евангельським ключем до дверей сердець, а ознаки та чудеса — евангельськими засобами, за допомогою яких здійснюється послання Царства Божого про загальне спасіння, де в центрі знаходиться кожна людина.^[17] При цьому, п'ятидесятники апелюють до практики апостолів, підкреслюючи подвійну функцію чудес та ознак: підтвердження Слова й навернення до віри в Слово. Особливо це стосується країн Третього світу, де тема цілительства культурно актуальна й використовується як засіб залучення до певної релігійної системи. П. Вагнер йде ще далі зауважуючи, що «найбільшим вкладом п'ятидесятництва в християнство в цілому стало відновлення влади творити чудеса з Нового Заповіту з метою привернення невірних до Христа».^[18]

^[14] Anderson, Allan. *Towards a Pentecostal Missiology for the Majority World*. — p. 36.

^[15] Там же. — С. 37.

^[16] McGee, Gary B. "Pentecostals and Their Various Strategies for Global Mission: A Historical Assessment," in Dempster, Klaus & Petersen, Called and Empowered. — pp. 203-24 (206).

^[17] McClung, Gary L. "Pentecostal/Charismatic Perspectives on a Missiology for the Twenty-First Century," *Pneuma* 16:1 (1994). — pp. 11-21 (14).

^[18] Wagner, Peter. "Church Growth" in *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. — p. 185.

Вчення про Церкву як правило не займало центрального місця в п'ятидесятництві. Як вже було зазначено, більшість п'ятидесятницьких рухів на стадії генези почали існувати як місіонерські інститути, тому говорити про контури ранньої п'ятидесятницької еклезіології поза межами місії доволі складно. Католик Пол Лі, освічений аналітик п'ятидесятництва, зазначає: «Якщо п'ятидесятництво — це рух, то корисно чи правомірно взагалі говорити про еклезіологію?».^[19] Що значить еклезіологія для п'ятидесятника? На початку п'ятидесятники були так зайняті поширенням «добрих новин» про свіже злиття Духа «в останні дні», що перестали турбуватися про формування власної деномінації. Передвікова невідкладність наступаючого Божого Царства змушувала п'ятидесятників фокусуватися на своїй готовності, через особисту зміну та відновлення, таким чином вважаючи яку-небудь еклезіологічну рефлексію доволі недоречною чи другорядною. А. Андерсон пояснює своєрідне ігнорування еклезіологією наступним чином: «П'ятидесятники проповідували Євангеліє з метою закладення фундаменту церкви, що стало центральною особливістю їх місіонерської діяльності. П'ятидесятницькі церкви були місіонерськими за своєю природою, й дихотомія між «церквою» та «місією», яка так довго завдавала проблеми іншим церквам просто не існувала. Це «центральне питання місіології» явно було «сильною позицією в п'ятидесятництві» й займало центральне місце в його існуванні».^[20]

На думку фінського фахівця з проблеми В. Керкінена, своєрідність п'ятидесятницької теології, яка інформує та оформляє її еклезіологію може характеризуватися за допомогою поняття «суцільна євангелізація», що включає п'ять теологічних думок:

- Виправдання вірою у Христа;
- Освячення через віру як другим чітко вираженим проявом Божого благословення;
- Зцілення тіла, потенціал якого закладений для усіх у викуплені;
- Гостре есхатологічне очікування (преміленіанізм);
- Хрещення Святим Духом з ознакою інших мов;

Остання думка виявилася найбільш відмінною рисою п'ятидесятницької ідентичності. В. Керкінен натякає, що до зазначених п'яти позицій можна додати ще одну, яка значно змінить еклезіологічні конфігурації, а саме: пророча діяльність усіх віруючих як додаток до всезагального священства. Дослідник не впевнений чи можна зазначеними рисами вичерпати п'ятидесятницьку своєрідність у її впливі на формування еклезіологічної ідентичності, а лише стверджує перевагу практикуючої харизматичної діяльності в п'ятидесятництві над дискурсивною теологією.^[21]

Попри окремі сумніви стосовно правомірності поняття «п'ятидесятницька

^[19] Kärkkäinen, Veli-Matti. An Introduction to Ecclesiology. Ecumenical, Historical & Global Perspectives. 2002. Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press. — p. 72-73.

^[20] Anderson, Allan. Towards a Pentecostal Missiology for the Majority World. — p. 37.

^[21] Kärkkäinen, Veli-Matti. An Introduction to Ecclesiology. — p. 71.

еклезіологія», особливо раннього періоду, в останній час з'являються праці, присвячені деномінаційним та національним утворенням, які підкреслюють важливість вчення про Церкву для ранніх п'ятидесятників.^[22] Так, Д. Якобсен стверджує, що раннє п'ятидесятництво представлено «критичним поворотним моментом в історії християнської церкви».^[23] Суть ранньої п'ятидесятницької еклезіології зосереджується на досвіді хрещення Духом Святим, яке підтверджується говорінням на мовах й відтворює день П'ятидесятниці. Цей досвід у зібранні людей, церквах, наповнених присутністю Духа, приніс святість та духовні дари. Есхатологічна структура з успадкованими традиціями була перероблена через нове переосмислення Дій Апостолів та уривків з Об'явлення 14:6-7 і Матвія 24:14, які теологічно були обрамовані через призму «п'ятикратного» або «повного» Євангелія.^[24] Це надало есхатологічної актуальності для церков поділитися «вічним Євангелієм Царства» до повернення Христа й намагатися, щоб «люди отримали спасіння» та насаджували церкви.

Досвід Духа був не лише особистим, але спонукав до формування спільнот. Д. Якобсен припустив, що найяскравішою ознакою присутності Святого Духа була загальна любов породжена Його переживанням. Це проявилось також у тому, що «бар'єр кольору» був «змитий» й народилася «нова, істотна єдність у душі» між християнами.^[25]

Таким чином, рання п'ятидесятницька еклезіологія перш за все місійно орієнтована й за словами П. Лі є «не стільки теоретизованою теологією, скільки життєвою реальністю».^[26]

Враховуючи практичну направленість ранньої п'ятидесятницької місійної еклезіології, перші спроби осмислення та систематизації теми потребували «зовнішньої» допомоги. Тому, в середині ХХ ст. п'ятидесятники скористалися класичною працею англіканського місіонера в Китаї Р. Аллана «Місіонерські методи: Святого Павла чи наші?»^[27], що була видана ще в 1912 р. Аналізуючи цю та інші його праці про взаємозв'язок між Духом та місією, В. Керкінен вбачає мету Аллана у виробленні «місіонерської пневматології».^[28] Аллан називає Святого Духа «Керівником та натхненником місіонерської роботи», вказуючи, що «особистий, активний Дух працює не тільки в нас як місіонерах, а й на всіх з ким ми маємо справу, й в усіх, які прийняли Його».^[29]

За словами У. Холенвеггера Аллан «не знаючи цього, здійснив величезний

^[22] Coulter, Dale M. "The Development of Ecclesiology in the Church of God (Cleveland, TN): A Forgotten Contribution?" *Pneuma* 29, no. 1 (2007). — pp. 59–85. Davidsson, Thomas "No Mere 'Afterthought': The Ecclesiological Vision of Lewi Pethrus," paper presented at Research Seminar (Birmingham University, 2008).

^[23] Jacobsen, Douglas G. *Thinking in the Spirit: Theologies of the early pentecostal movement*. Bloomington: Indiana University Press, 2003. — p. 64; Hocken P.D. "Church, Theology of The," in *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, eds Stanley M. Burgess and Eduard M.

van der Maas (Grand Rapids: Zondervan, 2002). — p. 544.

^[24] Klaus, Byron D. "Pentecostalism and Mission," *Missiology* XXXV, no. 1 (2007). — p. 42.

^[25] Jacobsen, Douglas G. *Thinking in the Spirit*. — p. 79.

^[26] Цит. по Kärkkäinen, Veli-Matti. *An Introduction to Ecclesiology*. — p. 73.

^[27] Rolland Allen. *Missionary Methods: St. Paul's or ours?* (Grand Rapids: Eerdmans, 1962).

^[28] Kärkkäinen, Veli-Matti. "Truth on Fire." — p. 41.

^[29] Там же. — p. 42.

вплив на думки й дії п'ятидесятницьких місій».^[30] Особливо це помітно в працях досвідченого місіонера та плідного автора М. Ходжеса. Саме він вперше почав формулювати дистинктивну п'ятидесятницьку місіологію. В 1950 р. М. Ходжес поставив просте питання: «Яка основна складність місіонерської роботи в країнах Третього світу?» та дав власну відповідь: «Тому що місіонери поводяться з людьми як з безвідповідальними дітьми; вони тримають будівельне риштування по завершенні будівництва, щоб дім не впав».^[31] Наслідуючи приклад Пархама та інших ранніх п'ятидесятницьких місіонерів, Ходжес актуалізував місіологічні приклади з книги Дій Апостолів. З неї він довів місіонерську спрямованість діяльності церкви до краю землі, а також уповноваження Духа для її служіння та місії в різних контекстах. На індивідуальному рівні всі люди, у тому числі й номінальні християни, повинні бути приведені до емпіричного пізнання Євангелії та «до живого спілкування в Дусі Святому». На колективному рівні, головне завдання християнської місії полягає у тому, щоб заснувати самопоширювані, самокеровані та самофінансовані місцеві громади та місіонерські організації.^[32] У своїх роботах М. Ходжес розвиває ідею «національної» (місцевої, природної) церкви головними рисами якої є сформована, керована та удосконалена місцевим керівництвом спільнота з богослужінням на рідній мові та максимальним врахуванням власних культурних традицій. При цьому, іноземним місіонерам Ходжес відводить роль засновників, а в подальшому консультантів таких общин.^[33]

Ще однією знаковою фігурою у формуванні п'ятидесятницької місіології став місіонер Асамблеї Божої П. Помервіл. У своїй праці «Третя сила в місіях»^[34] він зауважив, що нестача наголосу на праці Святого Духа у протестантській місіонерській діяльності зумовлена раціоналістичним впливом протестантського схоластицизму та «надідентифікацію» Духа з написаним Словом. Саме п'ятидесятництво зуміло звільнитися від цього раціоналістичного впливу дякуючи акценту на Дії Святих Апостолів. П. Помервіл стверджує, що покора Великому Дорученню з Матв. 28:18-20 не є головною мотивуючою силою для місії. Святий Дух зійшовши в День П'ятидесятниці є місіонерським Духом, церква, яка наповнена Духом, є місіонерським співтворивством, а свідоцтво церкви є «звільненням внутрішньої рухаючої сили». Але це був не лише колективний досвід Духа, а й індивідуальний, завдяки якому кожен християнин став ключем до розвитку й поширенню Ранньої Церкви.^[35] Отже, Помервіл підкреслює центральну роль хрещення Духом Святим та його супроводжуючу рушійну силу для п'ятидесятницької місіонерської діяльності.

Видатним аналітиком п'ятидесятницького руху другої половини ХХ ст.

^[30] Hollenweger, Walter J. *Charismatisch-pfingstliches Christentum. Herkunft. Situation. Ökumenische Chancen* (Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1997). — s. 330.

^[31] Ходжес М. *Национальная церков.* — Спрингфилд, Миссури: Лайф Паблішерс Інтернешнл, 2000. — С. 19.

^[32] Там же. — С. 24.

^[33] Там же. — С. 128.

^[34] Pomerville, Paul A. *Third Force in Missions: A Pentecostal Contribution to Contemporary Mission Theology* (Peabody: Hendrickson, 1985).

^[35] Там же. — p. 95-97.

став швейцарський вчений Бірмінгемського університету У. Холенвеггер. У своїх класичних працях він прагне осмислити парадигму визначення своєрідності п'ятидесятництва, що окреслює основні теологічні параметри руху. До специфічних аспектів, які ідентифікують п'ятидесятництво У. Холенвеггер відносить наступні:

- Акцент на усному аспекті літургії;
- Богословське і євангелізаційне звернення у формі розповіді;
- Максимальна участь співтовариства на рівнях роздумів, молитви і ухвалення рішення;
- Включення мрії і бачення в особисті і суспільні форми духовності, так, щоб мрії функціонували як види зображень індивідуума і колективу;
- Розуміння таких відносин між тілом і розумом, під час яких відбувається взаємний обмін досвідами тіла і розуму, де самим незвичайним застосуванням є функція зцілення молитвою;^[36]

Такий широкий ідентитет п'ятидесятництва зумовлений акцентом У. Холенвеггера на первісну та автентичну сутність руху, яку він вбачає т.зв. «чорній теології» У. Сеймура сповненої екуменічних та міжрелігійних перспектив. На думку дослідника, п'ятидесятники мають переглянути своє ставлення до нехристиянських культур та релігій, особливо в країнах Третього світу. Він припускає, що п'ятидесятники їх «захопили й трансформували», проте нарікає, що вони не поводитися відповідно до екуменічного бачення Сеймура.^[37] У. Холенвеггер виправдовує п'ятидесятницький плюралізм апелюючи до богословської неоднорідності християнства I ст. Автор закликає відкинути побоювання стосовно синкретизму (мовляв, християнський світ й, зокрема, п'ятидесятництво користуються багатьма ідеями та звичаями язичницького минулого) й замість традиційної «агресивної євангелізації» пропонує «діалогічний євангелізм» як біблійну модель місіонерської діяльності, завдяки якій п'ятидесятники зможуть щось дізнатися від тих, кого вони євангелізують, як колись Петро довідався від своєї зустрічі з Корнилієм (Дії Ап. 10).^[38] Зрештою, метою У. Холенвеггера є допомогти п'ятидесятникам захиститися від того, щоб втратити їх первісне екуменічне бачення, і, можливо, навіть сприяти його відновленню.

На думку В. Керкінена, сучасний етап розвитку актуалізованої теми в п'ятидесятництві розпочався з видання збірника «Покликані та уповноважені: п'ятидесятницький погляд на глобальну місію» в 1991 р., який засвідчив перш за все місіологічний потенціал у галузі пневматології Нового Заповіту.^[39]

^[36] Hollenweger, Walter J. *Charismatisch-pfingstliches Christentum. Herkunft. Situation. Ökumenische Chancen.* — s. 246.

^[37] Hollenweger, Walter J. “Black Roots of Pentecostalism,” in *Pentecostals after a Century: Global Perspectives on a Movement in Transition*, ed. Alan Anderson and Walter J. Hol-

lenweger (Sheffield: SAP, 1999). — pp. 33–44.

^[38] *Studying Global Pentecostalism. Theories and Methods* / Allan Anderson, Michael Bergunder, Andre Droogers, and Cornelis van der Laan (University of California press Berkeley and Los Angeles, California, 2010). — p. 249.

Невдовзі з'являється чимало екзегетичних праць в яких на підставі Євангелія від Луки та Дій Святих Апостолів злиття Духа Святого в день П'ятидесятниці ототожнюється з перенесенням місії Ісуса на Церкву. Одним з таких авторів став голландський місіолог Я. Джонгніл. Серед основних його тез виділяємо наступні:

- Походження місії. Святий Дух посилається Отцем і Сином маючи Божественне та месіанське призначення, що проявляється в динамічній місії громад та їх членів.
- Церква розуміється як рух посланий Духом у світ. Звідси, місія вже не є завданням Церкви, але скоріше Церква є місіонерською в своїй есенції.
- Обладнанням для місії як руху Святого Духа є дари та плоди місіонерського Духа. Ігнорування плодом, яке часто траплялося в п'ятидесятницькій історії є небезпечним, бо харизма не може замінити характер.^[40]

В 90-х рр. ХХ ст. стався своєрідний прорив у п'ятидесятницькій еклезіологічній саморефлексії. П'ятидесятницькі академічні журнали (насамперед, *Pneuma* та *Journal of Pentecostal Theology*) рясніють актуалізованими еклезіологічними питаннями й спробами їх методологізації. З доби раннього п'ятидесятництва, в зазначених дослідженнях зберігається фокус на місцевій церкві як на спільноті, що живе у Дусі. Однак цей аспект доповнюється інтересом до питань єдності та єкуменізму, й в зв'язках між церквою і світом через холістичну місію і контекстуалізацію. Базисом останнього є бажання розвивати пневматологічну й тринітарну основу для еклезіології.

Так, на думку відомого п'ятидесятницького автора С. Ланда, Святий Дух формує спільноти, що є своєрідними місіонерськими братствами з гострим есхатологічним очікуванням. Переживання такої спільноти дослідник інтегрує в т.зв. християнські «якості», які мотивують серця до дії й сформовані п'ятидесятницькими біблійними переконаннями та практиками. Співчуття і мужність – це ті якості, які характеризують досвід ранніх п'ятидесятницьких спільнот. Вони також пов'язані з ідеєю Церкви, що характеризується вірою, святістю та силою. Ці якості особливо поєднуються в п'ятидесятницькому досвіді молитви й народжують свідectво місіонерської за своєю природою церкви.^[41]

Значно ширше розуміння місійної еклезіології запропонував К. Піннок. Він зосереджується на двох основних Новозавітніх подіях духовного помазання: хрещення Ісуса й хрещення церкви в День П'ятидесятниці. Вказані хресні заходи вказують на очікуваний прихід Царства Божого й ілюструють

^[39] Kärkkäinen, Veli-Matti. "Truth on Fire." – р. 39-40.

^[40] Jongeneel J. *Ecumenical, Evangelical and Pentecostal/Charismatic Views on Mission as a Movement of the Holy Spirit in Pentecost, Mission and Ecumenism: Essays on Intercul-*

tural Theology, eds. J. A. B. Jongeneel and others (Frankfurt am Main: Peter Lang, 1992). – pp. 231-246.

^[41] Land S. J. 1993. *Pentecostal Spirituality: A Passion for the Kingdom. Journal of Pentecostal Theology Sup*, vol. 1. – pp. 23-25.

його реалізацію у сьогоднішній через Церкву, як його помазаного Глашатая. Церква розглядається як спілкування тих, хто помазаний і покликаний сповіщати Царство. Сповідання Христа, як свідомство під час хрещення, спонукає віруючих до спільноти з Божими людьми, яка відображає тринітарну спільність. Центральне місце в хрещенні займає помазання, яке приносить участь в Божественному житті. Оскільки Христос є таїнством Бога, то і Церква є таїнством Христа, що розділяє його життя, смерть і воскресіння. Таїнство євхаристії відновлює участь церкви у Божественному житті, а духовні дари демонструють реальність Божої присутності і влади в Церкві. Це також вказує на місію Церкви, яка розглядається як участь в служінні Христа і в роботі Духа в справі трансформації всього світу.^[42]

Серед кола сучасних євангельських еклезіологів з п'ятидесятницьким корінням вирізняється М. Вольф. Розвиваючи тринітарні постулати свого вчителя Ю. Мольтмана, дослідник поміщає еклезіологічну рефлексію в своєрідний богословський діалог з найвпливовішими концепціями Церкви в католицькому й православному середовищах. Для М. Вольфа, Трійця слугує реальністю, яка визначає кожну грань життя Церкви, а сама Церква виступає передчуттям есхатологічного зібрання усього Божого народу, який неможливо обмежити інституціями чи ієрархіями. При цьому, справжність Церкви визначається присутністю Святого Духа, Який забезпечує присутність Христа в кожній помісній спільноті. Водночас, критикуючи ієрархічні еклезіології історичних церков, М. Вольф реагує й на індивідуалізм у Вільних церквах. Він бачить спільноту як своєрідний балансуєчий фактор між індивідуалізмом та ієрархічними структурами (між «одним» і «багатьма»)^[43]. Прагнучи витримати своєрідне напруження між цими полярностями, М. Вольф актуалізує питання духовних дарів всередині спільноти й гостру потребу її відкриття для спілкування з іншими християнськими спільнотами з метою звершення місії Церкви.

На переконання окремих вчених^[44], найбільш «п'ятидесятницькою» еклезіологією на даному етапі є концепція А. Йонга «Дух-Слово-Спільнота». Ця тріада у викладі малайзійського пастора та вченого потребує окремого дослідження. В даному контексті, хотілося лише підкреслити, що основні положення концепції витікають, подібно як і у М. Вольфа, з перихоретичного тринітаризму. Коли А. Йонг говорить про «Дух», він фокусується на моменті практики, досвіду та інтерпретації, стверджуючи, що Бог являє себе через наш суб'єктивний досвід, а розуміння має фундаментальне значення для інтерпретації нашого досвіду. Момент «Слова» концентрується на думці та об'єктах, які є вихідними даними для інтерпретації. Особливе значення тут має зустріч з Христом через Писання. Акцент на «Спільноті» фокусується на загальних умовах та традиціях, які формують прийняті інтерпретації. До них

^[42] Pinnock, Clark H. "The Recovery of the Holy Spirit in Evangelical Theology," *Journal of Pentecostal Theology* 13, no. 1 (2004). – p. 14.

^[43] Вольф М. *По подобию Нашему*. Церковь

как образ Троицы / пер. с англ. О. Розенберг – Черкассы: Коллоквиум, 2012. – С. 176.

^[44] Зокрема Lord, Andrew M. *Network Church*... – p. 65.

відносяться різноманітні церковні параметри й теологічні традиції, критично використовувані в теології.^[45] Така методологія веде до поєднання досвіду Духа, лейтмотиву Слова, діалогу між Спільнотами задля направленості руху зовні. Звідси, ідеалом Йонга є духовна апостольська спільнота, що відповідає апостольському посланню й отримує завдання приєднатися до місії Месії.

Навіть побіжний огляд п'ятидесятницької місійної еклезіології протягом ХХ ст., засвідчує її трансформацію в залежності від зміни контексту. Суть цих змін виразилася в переході від еклезіології заснованої на євангелізмі до еклезіології сформованої на холістичному (цілісному) розумінні місії, від спонтанності місійно-церковної рефлексії раннього п'ятидесятництва до складних сучасних теологічних конструкцій. Втім, для багатьох п'ятидесятників, що живуть очікуванням духовного пробудження, отой період «творчого хаосу» в місійно-еклезіологічній царині, попри всі його недоліки, залишається взірцевим, бо на їх думку найбільше відповідає ідентитету Церкви Святого Духа описаної в Діях Святих Апостолів.

Бібліографія

- Бош Д. Преобразование миссионерства. Сдвиги парадигмы в богословии миссионерской деятельности. Пер. с англ. — СПб.: Библия для всех, 1997. — 631 с.
- Вольф М. *По подобию Нашему*. Церковь как образ Троицы / пер. с англ. О. Розенберг — Черкассы: Коллоквиум, 2012. — 424 с.
- Робек С. Азуза-стрит: миссия и пробуждение. — Александрия: Ездра, 2011. — 464 с.
- Ходжес М. Национальная церков. — Спрингфилд, Миссури: Лайф Паблішерс Интернешнл, 2000. — 151 с.
- Allen, Roland *Missionary methods: St. Paul's or ours?* — Grand Rapids: Eerdmans, 1962.
- Anderson, Allan *Towards a Pentecostal Missiology for the Majority World*, *Asian Journal of Pentecostal Studies* 8:1 (2005), pp. 29-47.
- Barrett, David B. and Todd M. Johnson, «Annual Statistical Table on Global Mission: 1999,» *International Bulletin of Missionary Research* 23:1 (1999), pp. 24-25.
- Coulter, Dale M. «The Development of Ecclesiology in the Church of God (Cleveland, TN): A Forgotten Contribution?» *PNEUMA* 29, no. 1 (2007): 59–85.
- Davidsson, Thomas «No Mere 'Afterthought': The Ecclesiological Vision of Lewi Pethrus,» paper presented at Research Seminar (Birmingham University, 2008).
- Hocken P.D. «Church, Theology of The,» in *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, eds Stanley M. Burgess and Eduard M. van der Maas (Grand Rapids: Zondervan, 2002).
- Hollenweger, Walter J. «Black Roots of Pentecostalism,» in *Pentecostals after a Century: Global Perspectives on a Movement in Transition*, ed. Alan Anderson and Walter J. Hollenweger (Sheffield: SAP, 1999), pp. 33–44.
- Hollenweger, Walter J. *Charismatisch-pfingstliches Christentum. Herkunft. Situation. Ökumenische Chancen / Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1997.*
- Jacobsen, Douglas G. *Thinking in the Spirit: Theologies of the early pentecostal movement*. Bloomington: Indiana University Press. 2003.
- Jongeneel J. *Ecumenical, Evangelical and Pentecostal/Charismatic Views on Mission as a Movement of the Holy Spirit in Pentecost, Mission and Ecumenism: Essays on Intercultural Theology* edited by J. A. B. Jongeneel and others (Frankfurt am Main: Peter Lang, 1992), pp. 231-246.

^[45] Yong, Amos. *Spirit-Word-Community: Theological Hermeneutics in Trinitarian Perspective* (Eugene: Wipf & Stock, 2002), p. 220.

- Kärkkäinen, Veli-Matti "Truth on Fire": Pentecostal Theology of Mission and the challenges of a new Millennium, *Asian Journal of Pentecostal Studies* 3:1 (2000), pp. 33-60.
- Kärkkäinen, Veli-Matti *An Introduction to Ecclesiology: Ecumenical, Historical & Global Perspectives* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2002).
- Klaus, Byron D. «Pentecostalism and Mission,» *Missiology* XXXV, no. 1 (2007).
- Land S. J. 1993. "Pentecostal spirituality: A passion for the kingdom." *Journal of Pentecostal Theology Sup*, vol. 1, pp. 23-35.
- Lord, Andrew M. *Network Church: A Pentecostal Ecclesiology Shaped by Mission*, A thesis submitted to the University of Birmingham for the degree of Doctor of Philosophy, School of Philosophy, Theology and Religion College of Arts and Law The University of Birmingham.
- McClung, Gary L. «Pentecostal/Charismatic Perspectives on a Missiology for the Twenty-First Century,» *Pneuma* 16:1 (1994), pp. 11-21.
- McGee, Gary B. «Pentecostals and Their Various Strategies for Global Mission: A Historical Assessment,» in Dempster, Klaus & Petersen, *Called and Empowered*, pp. 203-24.
- Moltmann, Jürgen *The Spirit of Life: A Universal Affirmation* (Minneapolis: Fortress Press, 1992).
- Pinnock, Clark H. "The Recovery of the Holy Spirit in Evangelical Theology," *Journal of Pentecostal Theology* 13, no. 1 (2004).
- Pomerville, Paul A. *Third Force in Missions: A Pentecostal Contribution to Contemporary Mission Theology* (Peabody: Hendrickson, 1985).
- Shane, Cliton *Pentecostal churches in transition : analysing the developing ecclesiology of the Assemblies of God in Australia* (Leiden, Boston: Brill, 2009).
- Studying Global Pentecostalism. Theories and Methods / Allan Anderson, Michael Bergunder, Andre Droogers, and Cornelis van der Laan .* – University of California press Berkeley and Los Angeles, California, 2010.
- Wagner, Peter «Church Growth,» in *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, eds. S. M. Burgess and G. B. McGee (Grand Rapids: Zondervan, 1988), pp. 180-95.
- Yong, Amos *Spirit-Word-Community: Theological Hermeneutics in Trinitarian Perspective* (Eugene: Wipf & Stock, 2002).